pagini bucovinene

ANUL IV nr. 12 (48)

Decembrie 1985

EDITATE ÎN COLABORARE CU COMITETUL JUDEȚEAN DE CULTURĂ ȘI EDUCAȚIE SOCIALISTĂ SUCEAVA

Scrisoare deschisă lui Nicolae Labiș

Iti scriem cu emoție această epistolă din Suceava evului nostru, acum, în cel de-al cincizecilea DECEMBRIE-LABIȘ, convinși fiind că nu poate fi motiv de mai rodnică reflecție decît acela pe care l-ai denumit, primul, „lupta cu inerția", însemnînd nu numai revolta față de formele și structurile ce tind a deveni încremenite, dar și lupta cu tine însuți, benefica nemulțumire față de suficiență, neîmpăcarea cu modalitățile comode de gîndire și acțiune. Cu toții am învățat din versul tău înaripat că nu poți cinsti mai bine, mai adevărat memoria unui luptător, decît numai și numai dacă iubești lupta, dacă te dedici idealurilor luptei sale. Și să știi că îți cinstim și respectăm marile tale gînduri închinate oamenilor, îndemnurile tale de a fertiliza zidirile patriei cu „ploile gîndirii", de a învăța ce este omenia și comuniști de a învăța să fim. Sînt acestea idei-forță, spuse de tine, înaintea noastră a tuturor, prezente pretutindeni și mai ales aici, în Țara de Sus. La orice sărbătoare copiii și dascălii îți recită versurile: poeții și rapsozii îți cinstesc numele, se întrec în a-ți perpetua crezul, prietenii tăi îți caută an de an urmele. Și să mai știi că la Mălini totul e bine, căsuța voastră cu pridvorul deschis spre florile livezilor găzduiește un fond documentar-memorial, închegat ca un modest muzeu de literatură asupra căruia veghează cu dragoste și pasiune primarul comunei, profesorii, învățătorii și mai ales elevii satului. Alături de aceasta se află pe mîini bune un important fond din manuscrisele tale, de care se ocupă cu dăruire și talent secția memorială a Muzeului Județean Suceava. Avem și noi o mai veche dorință, neîmplinită încă: o binemeritată casă memorială „Nicolae Labiș", despre care am zis mereu și vom mai zice. Și să mai știi că prietenii tăi din Suceava organizează an de an, din 1969 încoace, unul din cele mai prestigioase concursuri de poezie patriotică la care participă sute de tineri poeți din întreaga țară, patronat cu multă dragoste de către Uniunea Scriitorilor din Republica Socialistă România și întreaga sa conducere, sprijinit cu consecvență de revistele România literară, Luceafărul, Contemporanul, Convorbiri literare, Tribuna, Cronica, Ateneu, Orizont și altele.

De fapt am vrea să te asigurăm că te simțim aproape în tot ce se întîmplă important în viața literar-artistică a acestor meleaguri. Fie că e vorba de Olimpiada de literatură a elevilor din întreaga țară ținută la Suceava, sau de o sesiune de comunicări a studenților de la Institutul de Învățămînt Superior, de sutele de lansări de cărți noi, întîlniri cu scriitori și editori ce se petrec peste an, recitaluri de poezie, dezbateri, colocvii, în toate și de fiecare dată ne amintim, te recităm, te cîntăm, te evocăm.

Datorăm acestei stări de spirit — Labiș, înființarea Cenaclului Suceava al Uniunii Scriitorilor, reunind douăzeci de poeți și prozatori; aceste „Pagini bucovinene" scrise la Suceava; valoroase cărți și publicații editate în ultimii ani; monumentele dedicate marilor înaintași; o seamă de instituții, între care Teatrul Municipal Suceava ca secție a prestigiosului Teatru Național „Vasile Alecsandri" din Iași.

Așa că să știi că printre noi amintirea ta e vie, iar crezul tău rodește în cultura suceveană care se mîndrește cu ambiția de a fi mereu sub semnul luptei cu inerția.

Alexandru TOMA

Desene de Ion Carp FLUERICI

autograf NICOLAE LABIȘ

GRĂUNTELE LUMINOS*)

În virtutea unui vechi și chibzuit obicei, oamenii cumsecade cari au făptuit cîte ceva un an de zile își mai frămîntă mintea la finele leatului ca să-și amintească de rodnicia timpului trecut și să facă un bilanț demn de a fi pomenit în gînd atunci cînd, la miezul nopții, se stinge lumînarea și inimile se înfrățesc pentru cîteva clipe.

Nu pentru incertitudinea de a fi om cumsecade și nu pentru că n-aș fi făptuit nimica, dar dacă nu mi-ar fi adus aminte gazeta de perete, eu nu mi-aș fi făcut un asemenea bilanț. Așa însă, gîndindu-mă oleacă înapoi, văd că anul care se duce mi-a adus, precum multora, multe lucruri bune. Începutul anului mă găsea la Iași, unde proaspăt mă adusese filiala scriitorilor și unde de îndată începusem să rumeg imensa bibliotecă, care de curînd a căpătat numele lui N. Bălcescu (la care m-am gîndit mai mult în timpul din urmă și am și cercat chiar să scriu cîte ceva). Moș Gerilă aduce la copii mici cîte un teanc de cărți. Mie, copil mijlociu (copii mari sunt poeții), mi-a adus o bibliotecă întreagă— și încă ce bibliotecă! Apoi eu vreau să le spun tuturor că cititorului îi datorez cele ce le dau (atît cît pot).

Cunoașterea vieții? Păi, da, dar în viață trăiesc și-i în firea mea să aspir viața cu ochii, cu nările, cu gura și mai ales cu mintea. Deși nu pot să mă mișc în viață cu iuțeala nagîțului, cerc cu mulcomirea noastră moldovenească să cunosc cel puțin tot atît. Talentul? Asta întrece posibilitățile de apreciere exactă formală și ține mai mult de subconștient. Apoi cultura. Ei, aici da, asta se cam poate pipăi. Unii au cîte un ciob, alți cîte o spoială. Cei cu spoiala, săracii, spoială rămîn. Eu mă mulțumesc cu ciobul, un mic cristal care strălucește pe toate părțile. Pe el necontenit se mai prinde cîte ceva. În mijloc este sîmburele viu, care nu se înăbușă sub masa scînteietoare ce-i dă viață și licărește prin ea.

Cei mai mulți dintre noi și mai ales cei mai buni și mai simpli dintre noi au cîte un asemenea grăunte prețios, avid să soarbă cît mai multă strălucire, și involuntar strălucind. Astăzi cristalul lor zgîrîie sticla, mîine va zgîria flintul, iar cîndva va zgîria cremenea și va sparge betonul armat. Asta e o viziune optimistă de viitor care nu va fi întunecată de pericolul găinilor ce vor să înghită grăunțele sclipitoare, cu toate că găinile negre, galbene și pestrițe sunt foarte lacome și neîndurătoare.

Și cum, așa-i un bilanț? Apoi, da, dacă adaog că în cursul anului ce se va stinge odată cu lumînarea din sara lui Sîn'Vasîli, mi s-a îngroșat cu cîteva cente cristalul meu scump și a reușit să răsfrîngă luminos cîteva reflexe venite de aiurea. Doresc pe viitor să se mai îngroașe, să mai lumineze singur, ceea ce vă doresc la toți, tovarăși.

Hai noroc și la mulți ani!

*)Text inedit, nedatat, care se păstrează în colecția „Nicolae Labiș" de la Muzeul Județean Suceava. Avem toate motivele să-l datăm: sfîrșitul lunii decembrie, 1952 (n. Nicolae Cârlan)

Nicolae Labiș

Cîntec de țară

Dulce lumină coboară pe Țară,
zăpezile albe-s cum nu au mai fost
iubirea e caldă ca miezul de vară,
și drumul i-l știm ca pe-un vers, pe de rost.

Republică-n visul mulțimii se-aprinse
și anii trecură, poporul stăpîn
înalță stindarde în timp necuprinse
ce-n culmea visării de-a pururi rămîn.

Grădină cu flori purpurii în pridvoare,
cu inimă mare de prieten suprem
noi stăm la hotarele istoriei tale,
pe care de veacuri și-n veac o veghem.

N. MOSCALIUC

Considerații asupra așa-ziselor figuri de stil

de G. IVĂNESCU

III

4. Unele din figurile de stil discutate pînă aici, ca epitetul și comparația, apar ca forme artistice ale unor procedee sintactice obișnuite, care n-au nici o valoare artistică. Alături de epitetul artistic există epitetul logic, epitetul necesar pentru a ne putea exprima gîndirea, căci el aduce o specificare absolut necesară pentru a exprima ceea ce voim să spunem. În propoziția: **Filozofia românească se ridică la înălțimi nebănuite de noi românii**, epitetul **românească** și epitetul **nebănuite de noi românii** sînt absolut necesare în propoziție, pentru că altfel n-am reuși să spunem ceea ce vrem. Faptul că gramatica nu le numește **epitete** nu prezintă importanță. Ea a dat cuvîntului epitet sensul de epitet artistic. Cuvîntul **epitet** se poate întrebuința și cu sensul de atribut sau predicat nominal și, în greacă, cuvîntul „epitheton", care stă la baza neologismului **epitet** din limbile moderne, chiar are acest sens, adică mai exact pe cel de adjectiv. Tot fapte de gîndire exprimă și epitete cu altă construcție ca în: **Casa în care s-a născut Goethe a fost distrusă de un bombardament, în timpul ultimului război mondial.** Și tot așa stau lucrurile cu unele comparații, cele pur logice, impuse de constatări științifice, ca în fraza: **După cum diferențele dintre sunete sînt de calitate, cantitative (graduale) și de atitudine (auditive) sau de eliminare (privative) a unei însușiri, tot așa stau lucrurile și cu diferențele dintre sensurile cuvintelor.** În acest caz chiar termenul cu care denumim figura de stil este același ca și termenul cu care denumim faptul pur gramatical, lipsit de valoare estetică. Chiar și în cazul repetiției pare să nu avem o asemenea dedublare între faptul pur gramatical și cel pur artistic, căci, desigur, repetiția pur logică a celor spuse, pentru înțelegerea mai exactă a unor idei, este și ea comparabilă cu fenomenele pur gramaticale ca atributul și comparația. Se pune în acest caz întrebarea: nu cumva și alte fenomene gramaticale sau logice pot prezenta aspecte artistice, care trebuie considerate tot atîtea figuri de stil? Noi credem că da. Astfel, metaforele așa-zise „coalescente", dintre care noi mai sus n-am utilizat nici un exemplu pentru a susține vreun punct de vedere, prezintă acest caz. Din punct de vedere gramatical, ele sînt apoziții sau predicate, iar, din punct de vedere logic, ele sînt niște identificări cu alte realități, niște definiții, după cum epitetele și comparațiile sînt, din punct de vedere gramatical, niște determinări, niște atribuiri, iar din punct de vedere logic, niște descrieri, niște definiții. Cele spuse mai sus sînt valabile pentru figura de stil a lui Eminescu: **Lună, tu, stăpîna mării**; și aici avem o apoziție artistică (figură de stil), care ar putea fi considerată metaforă revelatorie — dacă sintagma **stăpîna mării** n-ar determina cuvîntul **lună**, n-ar fi clar cine e stăpînul mării —, dar care e o identificare a unei imagini, cea a lunii, cu alta (aceasta, de ordin spiritual), **stăpîna mării.** La fel este cazul și cu metaforele coalescente care-s nume predicative. Ele sînt tot identificări și deci definiții, și anume identificări artistice, definiții artistice. În celebra cugetare a lui Pascal: **L'homme n'est qu'un réseau le plus faible de la nature, mais c'est un réseau pensant,** nu avem două metafore nume predicative, realizate prin predicare, prin formarea unor predicate [este curios că grupul de la Liège consideră al doilea nume predicativ, p. 160, drept o sinecdocă]. Să dăm și un exemplu din literatura română (după L. Gáldi, **Introducere în stilistica literară a limbii române,** București, 1976, p. 28), anume din Eminescu: **Geniul este un trandafir cu foi de laur.** Astfel dispar dintre metafore așa numitele metafore coalescente, care devin o altă categorie de figuri de stil. Trebuie să spun că deja Fontanier a vorbit de figura de stil a apoziției, dar el nu a avut la îndemînă exemple predicat, ci numai exemple apoziții: **Le superbe Eridan, le souverain des eaux** (traducere din **Georgicele** de Delille) sau **De nos propres valeurs auteurs infortunés, Nous sommes loins de nous à toute heure entrainés** (Boileau, **Epistola a V-a).** El nu le-a considerat metafore și n-a văzut categoria identificărilor predicate nominale.

Ne întrebăm acum, fără a da un răspuns, dacă metafora propriu-zisă, ceea ce noi am numit substituția prin imaginea unui lucru asemănător, are alături și o substituție neartistică,

(continuare în pag. II)

A PRIVI

Intotdeauna, iarna...

Vin sărbătorile de iarnă, vine Anul Nou prin zăpezi, se nasc cuvinte esențiale, poți lua urma oricărui gînd în diminețile de sticlă. Aceste sînt zilele în care îmi aduc de fiecare dată aminte de Marele Paznic de Far de la fruntariile Poeziei Populare din Bucovina. Pe statuia lui Simion Florea Marian s-au așezat păsări albe, în grădină omătul e pînă la brîu, la ferestrele casei aburul colindei a ofilit florile de gheață. Era tot într-o iarnă, cu ani în urmă, ardea focul și fumul se zbătea printre brazi, în încăperi căldura te purta pe valurile ei pînă la țărmul plăcutelor arome ale celor mai înalți cozonaci care i-am văzut vreodată, doamna Maria Cărăușu, fiica savantului, ne însoțea cu glasul ei cîntător, ca de presviteră. Și iată acum, răsfoindu-mi caietele, cum vă rog, cum mă rog să pășim încet, să păstrăm caldă tăcere, ca-n vestitele ierni, spre a auzi acele cuvinte...

„— Poftește-l pe tata la masă! zicea mama.

(El se închidea în bibliotecă!)

— Tătuță, poftim la masă!

De abia îl vedeam din fumul negru de țigară. Umbla cu un fes pe cap, ca un turc, să nu-l stingherească pletele, în casă...

La Ilișești hramul era la 15 august, de Sfînta Maria. Pleca la mama lui, care era foarte bătrînă, a murit la peste nouăzeci de ani. Emoțiile mă copleșeau și pe mine. Caii erau cu zurgălăi, ca să se audă de departe că vine părintele Marian de la Suceava. Casa era pe un dîmb, cum te duci spre Stupca. Ieșeau toate neamurile, deschideau poarta. Parcă azi o văd pe bunica. Era îndurerată după moartea soțului ei, Grigore, care a fost omorît mișelește. Ieșeau pe prispă, nu aveau ceardac. Tata se apropia și-i săruta mîna. Era cărunt. Părea el tata bunicii mele. Îl urma mama și la urmă eu. La rînd, ca niște cocori! Intram în casă la răcoare. Mirosea a busuioc. Mergeam la joc. Tata era cu o cărticică în mînă și cu creionul. Totdeauna își făcea însemnări...

Tata nu trecea niciodată prin bucătărie.

Tata își scotea mănușile și gambeta și mi le dădea mie în grijă. O singură dată l-am auzit rîzînd, cînd i-am spus c-am văzut un pui de crocodil în grădină.

Nu era posac, zîmbea, dar nu rîdea zgomotos"...

Cineva a făcut iar foc în casa marianilor. Impersonal, fumul se ridică la cer. Am primit o scrisoare să fiu în seara asta aici. E cineva. Lampa se aprinde în clipa în care deschid ușa de la stradă, de pe care se scutură zăpezi.

Marcel MUREȘEANU

Cronica literară

VASILE ANDRU: TURNUL*)

Anul editorial 1985 se apropie de sfîrșit. Ca să nu spunem că este, practic, încheiat. Căci, de obicei, ultima lună nu prea aduce surprize. În acest context ne vine mai ușor să afirmăm (deocamdată) că **Turnul** lui Vasile Andru este unul dintre cele mai solide romane ale anului în curs. Zicem **solid** avînd în vedere cîteva calități estetice și extraestetice ale speciei în accepția ei contemporană: relația dintre intenția declarată și realizare; consecvența subsumării procedeelor scriiturii la o anumită formulă romanescă și dozarea lor inspirată; comunicarea suplă dintre secvențe, folosind un algoritm destul de complicat și, dincolo de modelele generatoare, cu un coeficient considerabil de originalitate; integrarea complexului de semnificații al cărții într-o perspectivă ontologică unitară; o remarcabilă supravegheată acuratețe stilistică, expresivă care, în numeroase pagini poate fi calificată ca eleganță. Aglomerarea atîtor atribute ar putea fi suspectată de o subiectivitate critică, dacă nu s-ar conveni că, în fond, ele aparțin oricărui roman de bună ținută. Important este ca între ele să se stabilească cele mai adecvate și mai pline relații.

V. Andru își manifestase încă de la debut aderența la modurile contemporane ale prozei; acum cincisprezece ani, opțiunea pentru formula „noului roman" (chiar dacă debuta în proza scurtă) reprezenta la noi, și nu numai la noi, o marcă incontestabilă a modernității. Dar în **Iutlanda posibilă** era limpede că nu se produsese o asimilare completă a modelului. Impresia pe care o lăsa volumul: lecție bine învățată, corect înțeleasă, meticulos conspectată, însă fără a se trece dincolo de stadiul incipient al adaptării. Pe acest fond, evoluția ulterioară a prozatorului urmează drumul firesc către formula textualistă; adoptat ceva mai demult, textualismul lui Vasile Andru devine total în **O zi spre sfîrșitul secolului** și întru totul matur în **Turnul**. Pornind de la constatarea că în această linie a prozei noastre evoluțiile au fost relativ rapide, trebuie să-l încadrăm pe scriitor în „promoția" ei matură, alături de cîțiva (puțini) romancieri care deja și-au dobîndit notorietatea. Și chiar dacă este, prin comparație cu ei, mai puțin productiv și insuficient dotat cu ceva ce s-ar putea numi vocația succesului, Vasile Andru poate fi considerat un literat cu profil inconfundabil și definitiv conturat.

Ceea ce-l diferențiază de ceilalți prozatori textualiști desenează totodată și poziția lui oarecum solitară în interiorul orientării. Fiind cu un deceniu (cel puțin) mai tînăr decît cei consacrați, care practică tehnica textualistă mai degrabă empiric, în tot cazul, doar parțial angajați programatic, Vasile Andru cunoscător, după cît putem să ne dăm seama, în amănunt al orientărilor doctrinare textualiste, se situează pe o platformă teoretică mai largă, pe de o parte, mai ferm delimitată, pe de alta. Se simte, în această privință, o solidă asimilare a surselor, de unde, o atitudine față de ele mai angajată în raport cu consacrații și mai liberă în comparație cu cea a neofiților. Aderența lui este, înainte de toate, una de principiu; e evidentă acceptarea premisei că literatura nu este re-prezentarea a ceva anterior existent, nu este efect, nu vrea să exprime ceva ce nu este deja în scriitura sa. În fond, este vorba de aspirația, deloc nouă, dar altfel gîndită de textualiști, de a scoate literatura de sub incidența, de atîtea ori restrictivă sau inhibatoare, a curatelei realului; afirmarea dreptului și capacității literaturii de a produce, iar nu de a prelua sau transmite sensuri. Un mod de depășire a entropiei existenței prin demascarea ei. Este ceea ce Sollers numea (foarte literar) „un efect imanent de străpungere exercitat asupra realului". Văzut din acest unghi, **Turnul** este un edificiu cu o temelie filosofică, mai exact, ontologică solidă. Pentru Vasile Andru „a străpunge realul" nu înseamnă a-l demitiza prin ironie, ci a transcende aparențele, a descoperi rețeaua dură a permanențelor care conferă existenței structura unitară și semnificație tragică. Incursiunile timide în parapsihologic nu schimbă cu nimic situația.

Tocmai prin aceasta, autorul se desolidarizează și de ultimele promoții textualiste care vizează mai mult afișarea unei atitudini decît exprimarea unui punct de vedere. Ironia adeseori amară, cîteodată sarcastică nu decade în parodie a formelor și cu atît mai puțin în „bășcălie" (termen — cu etimologie necunoscută, prin dicționarele care încep să apară, prin cronicile literare mai recente, cu tendință de conceptualizare). De altfel, „bășcălia" nici nu poate exprima o atitudine existențială, ea nefiind decît un subprodus al lenei și lașității levantine. Pentru alți textualiști problema-cheie este una de ordin formal: a conferi textului o alură anti-estetică, a-i pune în evidență nivelele, secvențele și modul de producere sau, ceea ce-i mai derizoriu, a înlocui, măcar parțial, textul cu jurnalul de elaborare a lui. În **Turnul** nu lipsesc astfel de preocupări, din acest punct de vedere romanul este aproape paradigmatic, dar elementul creație nu este eliminat, cartea nu se transformă într-un pur exercițiu formal, într-o demonstrație a virtuților tehnice ale textualismului; nu se vrea un meta-roman.

Putem spune că Vasile Andru nu acceptă în romanul său nici o tendință extremistă ori parțială. Textualismul său este unul ponderat și de substanță. În tot cazul, nu refuză prozei dimensiunea estetică; preluînd ceea ce este de preluat, el face, cu consecvență, literatură în sensul bun, propriu, al cuvîntului.

*

Romanul are, în primul rînd, o coloană vertebrală ideatică: o țesătură complexă de relații între etern și efemer, amorf și organizat, întîmplare și determinare, individ și specie etc.; totul organizîndu-se în jurul unui motiv central — **turnul** — cu dublă accepție: de „simbol al complexității, al etajelor, al zarvei existențiale, al axului ‚al vanității" și de stîlp în vîrful căruia „poți face un salt existențial", servind, deci, „nu să te înalți, ci să-ți frîngi gîtul, să te strivești, să te sfarmi, să te refaci eventual în altă dimensiune". Acest nucleu ideatic-simbolic se nutrește dintr-un număr impresionant de teme. Meritul cărții este de a descoperi conexiunile dintre ele, de a le pune, cum s-ar zice, în ecuație. Autorul nu e atît de naiv încît să propună rezolvări, dar nici nu adoptă o atitudne interogativă; neutralitatea este programatică și, în consecință, cartea, ca orice scriere cu adevărat textualistă este descriptivă. Autorul o afirmă fără echivoc încă de la început: „Dorești de atîta timp să scrii o carte care să înceapă de la Bing-Bangul primordial (marele tunet, clipa zero); să recapitulezi lumea de atunci și pînă azi, prin secvențe-cuante. Și toată povestea să vă conțină pe voi. Chiar pe voi". Față de un asemenea proiect căruia autorul îi recunoaște dimensiunile copleșitoare din toate punctele de vedere, soluția nu poate ține decît de domeniul speculației: „Într-o iubire este încifrat, în fond, mesajul de bază al speței. Speța se află într-o relație de rezonanță cu toată materia. Deci drumul de la dragoste la materia lumii este cel mai scurt, cel mai potrivit cu o viață de om".

Așadar, **Turnul** este, la acest nivel, povestea unui cuplu, un roman de dragoste sentimental pînă la un punct, desigur în mod deliberat, deschis reflecției ontologice de la el înainte. Perechea comunică însă pe orizontală cu alte celule (hexagonale, zice autorul) ale structurii colectivității și pe verticală, în timp, prin racursiuri filogenetice. Astfel romanul se autogenerează printr-un permanent proces de discontinuitate. Secvențele sînt însă confundate neîncetat între ele și cu ansamblul, acesta fiind orientat permanent și constant spre infinitatea posibilelor segmente care-l împiedică să se reînchidă, chiar dacă, prin moartea eroinei, cuplul dispare. Personajul-narator (refuz să-l numesc scriptor) și Daria sînt perfect individualizați, însă, dincolo de personalitatea lor puternic reliefată, constatăm că autorul urmărește conturarea unor fenotipuri; desigur, consecvent liniei generale a romanului. Intenția aceasta se subsumează uneia dintre dominantele cărții: ca text **Turnul** este un roman sintetic. Sînt reunite într-o structură remarcabil articulată moduri net diferențiate ale scriiturii: epic, dramatic, liric, reportericesc, aforistic, eseistic, cinematografic. Suficient cred pentru a contura personalitatea unui scriitor modern, întrutotul adaptat exigențelor prozei moderne.

Mihail IORDACHE

*) București, Editura „Cartea Românească", 1985.

Considerații asupra așa-ziselor figuri de stil

(urmare din pag. I)

deei pur logică sau gramaticală. Răspunsul trebuie să fie afirmativ: există substituții de termeni (cuvinte sau sintagme de cuvinte). Dar nu ne referim la faptele de sinonimie lipsite de orice valoare artistică: schimbările de sunete ale limbajului = schimbările sunetelor = schimbările fonetice, ci la fenomene de catahreză: **piciorul mesei, al muntelui** față de **piciorul omului** sau, simplu, **picior**. Deci și în cazul substituților avem două feluri de procese: cel logic și cel artistic. Dar aici procesul logic poartă numele de **catahreză**, iar cel artistic numele de **metaforă**.

Astfel stînd lucrurile, se pune problema dacă și alte fenomene sintactice nu pot deveni figuri de stil. Lucrul este evident pentru interogație, care e de două feluri: cea născută din nevoia de informare și cea cu valoare artistică. Aș crede că și coordonarea poate fi și artistică, deci o figură de stil, și anume atunci cînd coordonăm lucruri, acțiuni etc., din serii deosebite, care nu sînt în realitate coordonate. Astfel, cînd Eminescu spune: **Deopotrivă-i stăpînește raza ta și geniul morții**, avem o asemenea figură de stil, căci lumina lunii și moartea sînt asociate aici oarecum abuziv; constituie o surpriză dar coordonarea se poate combina cu repetiția sau poate deveni o enumerare, o acumulare, deci o altă figură de stil.

5. Personificarea prezintă două categorii, după cum constă în înfățișarea ca o ființă cu viață a unui obiect material neînsuflețit sau a unei idei; nu avem o înlocuire a unei imagini cu alta, ci modificarea unei imagini prin faptul că i se atribuie obiectului de la baza ei acțiuni ale omului; în al doilea caz, ea este substituirea (înlocuirea) unei idei cu imaginea unei persoane masculine sau feminine căreia i se dau unele aspecte care să sugereze ideea (ca de exemplu o femeie legată la ochi pentru a simboliza justiția, dar și corpul judecătoresc). În acest din urmă caz personificarea devine simbolizare, simbol. Personificarea de primul tip se realizează prin apostrofă sau invocare, deci prin vocative, pronume și verbe de persoana a doua (singular sau plural) prin identificări care sînt proprii numai cînd vorbim despre oameni: **Lună, tu, stăpîna mării..., sub lumina ta, fecioară..., lin privit-ai prin ferești..., ție singură-ți arăți** etc. Utilizarea cu scopul de a arăta procesul unei realități neînsuflețite a unor epitete sau predicate care sînt normale cînd vorbim de ființe însuflețite, ca în cazul: **Mereu va plînge apa**, este o metaforă și nu duc la o personificare (în cazul de față a rîului); în acest caz avem fenomenul numit **homeoză** „asemănătoare". În cazul personificării, este mai clar decît la oricare altă figură de stil că avem a face numai cu o schimbare semantică și de reprezentare, și nu cu o schimbare a unui cuvînt. Înfățișarea lunii ca fecioară se realizează, este drept, prin adăugirea cuvîntului **fecioară** (la vocativ, căci avem o adresare către lună), deci prin ceea ce am numit identificare și prin indicarea unor acțiuni ale fecioarei. Dar aceasta nu schimbă deloc natura fenomenului stilistic: avem a face cu o procedare caracteristică epocii primitive a umanității, cînd s-au creat miturile; și chiar avem a face cu vechea mitologie greacă și romană, rămasă însă numai în literatură. Considerații similare trebuie însă să facem și cu privire la cea de a doua categorie de personificări: la acestea avem a face tot cu rămășițe din epoca mitologică a umanității, cînd de exemplu gr. **themis** — „legea divină sau morală, regulă, obicei, drept, pedeapsă" devine și o Zeiță. Voi adăuga că procedeul era curent în lumea indoeuropeană primitivă și veche, căci el se găsește și la vechii indieni, la care de exemplu **vok** „voce" ajunge și numele unei zeițe, precum și la romani (cf. divinități ca **Fortuna**).

6. În urma celor spuse pînă acum, trebuie să tragem concluzia că o parte din figurile de stil, și nu numai cele numite tropi, dar și altele, toate însă cu valoare artistică, rezultă din modificările aduse reprezentărilor fundamentale ale unei opere literare, modificări care sînt de mai multe feluri: substituiri ale unor elemente din reprezentarea fundamentală cu alte reprezentări, adăugiri ale unor reprezentări noi, modificări în așezarea (deci topica) reprezentărilor fundamentale sau în așezarea substituirilor și adăugirilor lor după diferite scheme. Desigur, avem și figuri care-s fenomene pur logice, gramaticale, fără valoare estetică, și numele lor cîteodată este același ca și al faptelor cu valoare artistică (de exemplu **comparația**, la care noi am adăuga **identificarea** sau **definirea prin atribut sau nume predicativ**); dar aici ne-au interesat figurile de stil estetice, artistice. În genere ele au fost considerate ca fapte de limbă, ca fapte privind expresia lingvistică, deci expesia fonetică. Studiul tropilor și al altor figuri de stil, ca epitetul, a fost considerat ca un studiu lingvistic. Este o mare greșeală aceasta. Figurile au loc în domeniul reprezentărilor (= imaginilor), și sînt deci de domeniul a ceea ce s-a numit critica și istoria literară, iar, ca știință generală, poetica. Figurile de stil artistic luate aici în discuție sînt numai indirect fapte de limbă, adică întrucît orice fapt de gîndire și orice reprezentare își are expresia prin limbaj. Dar ele sînt fapte de reprezentare (și gîndire) și ca atare sînt de domeniul științei care se ocupă de reprezentări, deci de domeniul istoriei, artei și poeticii. Aceasta cu atît mai mult, dacă vom înțelege prin **limbă**, mai exact prin **vorbire**, numai expresia fonetică și asocierea semnelor din această expresie cu diversele sensuri exprimate. Dacă limbajul nu cuprinde sensurile, cum cred că stau lucrurile, atunci figurile de stil discutate nu sînt fapte de limbaj decît pentru că sensurile și reprezentările se exprimă prin limbaj. Ele sînt fapte de sens și de reprezentare și ca atare sînt obiectul de studiu al semanticii, care ea însăși se constituie ca o știință extralingvistică, paralelă cu lingvistica și cu știința mai largă decît lingvistica, a semioticii, care ea însăși nu are a face cu sensuri, ci numai cu semne și cu legătura (asocierea) acestor semne cu un conținut, fie el sens, deci gîndire, fie el reprezentare. Aceasta nu înseamnă că lingvistul nu trebuie să se ocupe de figurile de stil în discuție. Faptele de limbă autentice sînt însă figurile de stil care au loc chiar în materia fonetică a operei literare, ca aliterația. De fapt, ele nu pot fi identificate decît studiind faptele de limbaj care sînt expresia lor. Ele sînt însă fenomene ale reprezentării, ale imaginii, nu ale expresiei fonetice a operei literare, și deci nu ale limbii.

Dar noi ne-am referit pînă acum la figurile de stil artistice, nu și la cele neartistice, adică la cele ale limbajului logic, obiectiv, pur informativ. Sînt acestea din urmă figuri de stil? Sau nu? Judecînd după unele definiții și după faptul că numai sensurile artistice ale unor cuvinte sînt considerate figurate, deci figuri, ar trebui să deducem că aceste figuri de stil ale limbajului logic, obiectiv, nu sînt figuri de stil. Realitatea este că sînt și ele figuri, în sensul pe care-l avea latinescul **figura**, dacă, întocmai, ca și în cazul stilisticii, care, dintr-o știință a stilului, deci și a stilurilor logice, obiective, a devenit la unii cercetători știința stilurilor artistice, subiective. S-a ajuns să fie numite figuri de stil numai figurile cu valoare artistică.

Am spus deja mai înainte că termenul **figură de stil** nu e cel mai potrivit pentru a denumi realitățile în discuție. În această epocă de revoluție în idei și în terminologie a științelor sociale și a filozofiei, nu întotdeauna fericite, ar trebui poate să se caute niște numiri mai potrivite și pentru ceea ce numim astăzi **figuri de stil** sau, mai rar, **figuri ale limbajului**.

Dialog nocturn cu Nicolae Labiș

Din ce în ce mai greu
Urmele pașilor tăi desenează
Contururi stranii.
Sîngerînd, sufletul meu
Numai cercuri și spații
De ură și mare iubire...
— Un cuțit la cingătoare
Un cuvînt nemairostit
Din ce lume ai venit?
— Cercul se strînge cu plec
Din nou în munți la vînătoare
Mă-nvăluie un foc abia simțit
Nici eu nu știu de unde am venit.
— Să-ți dau flori și haine lungi
Iarăși copil să ajungi
Sai în cerc intră-n pătrat
În păcatul ce-o să-ți deie
Mîngîiere de femeie...
— Din ce în ce mai greu pășesc
Sub tălpi pămîntul arde — foc aprins —
Unde-am ajuns de nu mă mai găsesc
În jur e nins a foarte nins
Pămîntul mă îndeamnă stins
Pămîntul — frate drept — pămîntul
Flămîndul flămîndul...

George DAMIAN

Anotimpul decembrie

Cunosc împăcarea aceea în care, tîrziu,
toate lucrurile se destramă
ca-n sticla iernii aburul cuvintelor noastre
și nu pot să mă-ntorc să-ți spun
cîtă singurătate.
Cunosc hainele, de pe acum croite
ale celuilalt anotimp,
drumul alb, nesfîrșit al muțeniei
din toate semințele, din toți mugurii
și nu pot să mă-ntorc să-ți spun
cît pustiu.
Cunosc amăgirea aceea
cînd toate culorile au pus stăpînire pe inimă
și te-ndeamnă să crezi că e vorba
de biruință și pace
și nu pot să mă-ntorc să-ți spun
cîtă așteptare.
Cunosc apăsarea aceea, mai dureroasă
și mai adîncă decît mușcătura cuțitului,
sub care ochii se sting și gura amuțește,
cînd ți se dă libertatea de care nu mai
ai trebuință,
cînd vine o pasăre să-ți ceară umerii,
cînd vine un vînt înghețat
să-ți acopere cîntecul
și nu pot să mă-ntorc să-ți spun
cîtă înfricoșată ninsoare.

Victor Traian RUSU

Punte de fum

Încă mai flutură eșarfele
Primei zăpezi
Aducîndu-mi aminte de zbor

Străzile se leagănă
În ochiul înroșit al ferestrei
De acolo de unde
Mă voi rostogoli
Curînd

O, neînsemnate mirări
Alcătuind
Fragila pasăre a inocenței.

Ion BELDEANU

Baladă

Pămînt cu valea-n deal, cu dealu-n vale
Dezlănțuind fantastice lasouri
Vedeau ca-n vis cum codrul se prăvale
Îndurerînd izvoarele spre nouri.

Pădurea se bătea cu moartea-n parte —
Lovită, sfîșiată, fără moarte.

Tăiați-o! au zis stăpînii.
Cuiburi țipau prăbușindu-se
Cu pui golași, cu ouă încălzite.
Hei rup! au gemut tăietorii,
Dar fagii și brazii — ei, nu.
Pui de privighetoare-n surcele
Căprioare valsează mortal.

Poetul surîde-n inima pădurii
Înlocuind-o cu el însuși.
Intact, nesfîrșit, fără moarte.

Gheorghe LUPU

Inscripție

Pe unde mai colindă azi ecoul,
Scăpat din sîni de piatră detunată,
A colindat un pui de cerb odată,
Care-a păscut în pajiștea de stele,
În ochi a adormit apoi cu ele,
Și-n visul scurt, sub mantia de rouă,
Ce-a ars în zori cu flăcări de opal,
A răvășit pe ferigi și pe cetini
Poeme cu ecouri de cristal.

Pădurea, sărutată de furtună,
A-nmărmurit, ca o statuie goală,
Sub foșnetul de pași pierdut prin ierburi,
Cu puiul mic de cerb culcat în poală.

George L. OSTAFI

Hai ku

îmbătrînește livada
iar noi o credem
înflorită

din mireasmă-n tezaur
curg dorurile
bătrînilor tei

în urma furtunii
doar aburul
străbătut de lumină

Ce fericire
să crezi că visezi
cînd începe să plouă

pe malul mării
singuri noi,
în rest, castelele de nisip

Camelia CORLĂȚEANU

PERMANENȚA LUI LABIȘ

Manuscrise labișiene

Cele două poeme inedite din fondul de manuscrise ale Muzeului Județean Suceava, ultima aflată într-o dactilogramă neterminată și adnotată de autor, amîndouă însă nedatate, pe care le propunem de data aceasta cititorilor noștri, par a fi — în cadrul acestui compartiment al operei sale — dovezi peremptorii ale existenței acelui „spirit al adîncurilor" care scoate de sub orice adumbrire cea mai mare suprafață a creației labișiene. Tocmai valoarea indiscutabilă a textelor ne-a hotărît, așadar, să le dăm la lumină într-un moment aniversar, cînd starea de potir a poeziei lui Labiș se întoarce întreagă și neatinsă la noi, așa cum se va întîmpla adîncă vreme. M. M.

VÎRSTA DE BRONZ

Negre talazuri pădurea-și rotea împrejur,
Ciocanul de silex s-a rupt între rocile dure.
Nouri lățeau peste zare vîrtejul lor sur
Marile voci bubuiau peste cer, pe pădure :

„Cioplitor în granit, rob al vîrstei de piatră, primare,
Ochii ți-s plini de-ntuneric, de chin și de hău,
Pămîntu-i roșit de ucisele clăi de frunzare
Ale tusei sufletului tău.

Caută iezărul apelor grele și pure,
Scaldă-te-n ele, vîrsta de bronz s-o ajungi !"
Marile voci bubuiau peste cer, pe pădure,
Și pădurea suna dintr-o zare-ntr-o zare, atunci.

Pași-mi aleargă prin bahne și stînci prăvălate
Calea cea bună o caut prin cremeni, pe grind —
Brazii-și apleacă bezmetice frunți, să-mi arate
Cărarea, și fruntea spre zările toate întind.
Ca un trăsnet rotund, luna sfîrîie-n văile ude
Nouri de noapte se strîng huruind pe înalt.

Cu hohote rele-mprejur nevăzut se aude,
Tropotul negrelor capre izbit în bazalt.

Dar uite — prin bezne-o fîșie de vie lumină
Cum se-ncurcă și lunecă lungă sub stînci, pe pămînt.
Aleargă-o măicuță bătrînă prin sihle, cu părul
Despletit ca o flacără albă în vînt.
Brîul de lînă, din copcii desprins, se deșiră
Și calea-i însemnă sub stînci, luminos, jucăuș..
În jur sclipitoare gîngănii de noapte trec roiuri
Și ea, lîngă tîmplele-i, palmele-și ține căuș.

— Măicuță bătrînă, cu brîuri de lînă, fugare,
Ochii mi-s plini de-ntuneric, de chin și de hău.
Pămîntu-i roșit de ucisele clăi de frunzare
Ale tusei sufletului meu.
Unde e iezărul apelor grele și pure
Scaldă să-mi fac, vîrsta de bronz s-o ajung ?

Ea s-a oprit — un vîrtej nemișcat în pădure —
Și glasu să-i unduie-a prins, întristat și prelung.
— Drumul ți-aș spune, dar eu nici pe-al meu nu mi-l știu
De cînd, blestemată prin cîntec, de drumuri nu-mi pasă,
Și-mi caut feciorul, ciobanul cel vrednic și viu,
Nuntit cu o mîndră crăiasă, a lumii mireasă.
Ochilor tulburi ai mei pentru veci le e dat,
Palid, pe leagăn de triluri, de-atunci să îl vadă ;
Pașilor mei de atunci, pentru veci le e dat
Zadarnic să-l caute-n codru imens din baladă.

Pași-mi mai repezi prin bahne și stînci prăvălate
Calea cea bună o caută-n cremeni, pe grind —
Brazii-și apleacă bezmetice frunți, să-mi arate
Cărarea și fruntea spre zările toate întind.
O umbră, călare, prin cetină drum își desprinde,
Și tropotul calului sparge ecouri la cer.
Își crîșcă mînerul, în pumnu-nnodat și fierbinte,
Sub licărul cioatelor putrede — un luciu hanger.

— Voinic, ce-ți ții stînga pe pîntec, crispată și mare ?
Ochii mi-s plini de-ntuneric, de chin și de hău.
Pămîntu-i roșit de ucisele clăi de frunzare
Ale tusei sufletului meu.
Unde e iezărul apelor grele și pure
Scaldă să-mi fac, vîrsta de bronz s-o ajung ?

Omul se pierde-n galop viforos, prin pădure,
Doar calul cu capul întors îmi necheează prelung :
— Stăpînu-i înaltul la stat, cel din țara de jos,
Pălit cu hangerul hoțește întins sub stacană !
Stăpînu-i răpusul, temutul haiduc Alimoș,
Sburăm în mișel să dăm roșie, crîncenă vrană.
Stăpînului groapă-am să-i sap sub un ulm argintiu,
Luminată-mprejur cu scîntei izvorînd din copite.
Balada ne-nvăluie-n tragicu-i fald și nu știu
Cărarea ce duce spre apele tale vrăjite...

Pași-mi mai repezi prin bahne și stînci prăvălate
Calea cea bună o caută-n cremeni, pe grind —
Brazii-și apleacă bezmetice frunți, să-mi arate
Cărarea și fruntea spre zările toate întind

Vîntul mă mînă din spate și frunzele țipă,
Rotindu-se-n trîmbe sonore bătute de vînt.
În fața-mi un dom și-a-nălțat crenelată aripă,
Și turnul de veghe-i înalt, dar la mijloc e frînt.
Luna prin nourii sparți își revarsă bogat
Razele-i blînde cu luciu de galbenă miere.
Sub lumina lunară, întreg, acest dom a-mbrăcat
Voevodale mantii de tăcere.
Chiotul codrului negru în jur amuți
Și o caldă ninsoare de raze a prins să se cearnă.
Dar cine-i acest castelan cu lungi plete corbii,
Și cu fruntea mai largă ca bolta senină de iarnă ?
Inima-i bate puternic — aud cum trezește,
În liniștea nopții aceste, ecouri adînci,
Zvîcniri inegale, nervoase, ca sbuciumul apelor
Fierbinți, prăvălate-n cascade pe stînci.
Gura lui dură încearcă surîsuri răzlețe.
În ochi o lumină îi pîlpîie, iregular
Cînd în valuri mocnite de-o nepăsătoare tristețe,
Cînd în fulgere crunte de ură, cu clipăt amar.

— Semeț castelan, tulburatu-ți-am visele oare ?
Ochii mi-s plini de-ntuneric, de chin și de hău.
Pămîntu-i roșit de ucisele clăi de frunzare,
Ale tusei sufletului meu.
Unde e iezărul apelor grele și pure
Scaldă să-mi fac, vîrsta de bronz s-o ajung ?
Sleit de puteri am răzbit pîn-aici, prin pădure,
Și totuși nu pot să m-abat de la drumul meu lung.

— Străine, sînt prințul poemei poporului meu,
Trecut printr-o lume de pustiitoare cloroze.
Și-acuma îmi fulger revolta și sbuciumul greu
Si-mi port cadențata durere în ritmuri de glose.
Străine, oprește-te, liniști adînci să gustăm.
Eu nu știu cărările printre-ale brazilor creștete.
Haide, ospăț cu luceferi și sori să-nălțăm,
Leagăne dulci de abisuri ne-așteaptă — oprește-te !

Pași-mi mai repezi prin bahne și stînci prăvălate
Calea cea bună o caută-n cremeni, pe grind —
Brazii-și apleacă bezmetice frunți, să-mi arate
Cărarea și fruntea spre zările toate întind.
Unde e steaua polară, a inimii mele ?
Reci deznădejdi mă pătrund cu un tremur ascuns...
Dar iată ! Sub viscol de ghiață, durere și stele,
Din lumea visării în lumea cea vie-am ajuns.

Văile-s roșii de foc. Cu scîntei în funingini
Valuri de moarte pe satele țării se cern.
Păsări metalice iscă încinse pecingini,
Un popor se frămîntă-ngrozit ca-ntr-un mitic infern.

— Oștene din vale, bălan, într-un strai ponosit,
Purtînd carabina cu fumuri prelinse pe nară,
Ce groaznic cutremur țîțînile țării-a urnit,
Ce groaznic vulcan a zbucnit dintr-odată în țară ?

—Străine, războiul, privește-l, se-nvîrte galop,
Se mistuie însuși pe dînsul — privește-l cum piere !
Străine, în țară acum, armii noi au adus
Un viscol de înnoitoare putere.
Străine, tu cauți, știu bine, un iezăr vrăjit
Privește, ruinele-acum dau lăstare smicele —
Ascultă, în vale vuiește-un popor dezrobit,
Coboară, acolo e clocotul apelor grele.
Din munții închiși, greii pași mi se-nșiră în vale ;
O bură de scrum, fulguiește pe cîmp și grădini.
Am stat ca un pom între cîmpuri, cu brațe de jale,
Privind atît sînge, și-atîta desfrîu de ruini.
Dar iată, un vînt fluturînd moi petale de mac,
Soioasele cerului pîcle în valuri le suge.
Privesc cum în sine și-n limbi pentru plug se prefac,
Zăbrele, cătușe, belciuge.
Dar cine aleargă pe cal costeliv, risipind,
În urmă, a groazei sălbatice hohote sparte ?
E Manea, mișelul boier, de haiduc păgubit,
Ucis în baladă, fugind înc-odată de moarte ?
Ori, poate, e, verde la față, cioban ucigaș
Ce-a vrut prin omor turme mari și mai mult să-și sporească —
Și fuge de noul județ, necîntat, pătimaș,
Ori poate-s gălbuii ochi tulburi de broască ?
Priviți-i, s-ascund, în adînci văgăuni de sobol,
Își leapădă piei împistrite, cojoace de dochii !
Mînia-n dureri adormită de veacuri — mi-o scol
Si-mi scapără fulgere ochii.
Tăceri aparente și ultime-mi sfîșii-fîșii. —
Pe umeri simt palmele patriei, umede, calde.
Marile voci bubuiesc : — Astăzi fără să știi,
Tăietor în granit, ai primit lung visatele scalde !
Vîrsta de bronz ! Brațe păroase desfac
Brațele, mintea, sub soarele nou să asude.
Largile nări strîng din mugurii încă ce tac,
Îmbătătoare miresme, virile dar crude.
Prieteni, voi mulți, întîlniți pentru veci de acum,
Vorbesc despre noi, între suflete slobode-s punțile.
Ca, împrejurul catargelor, stoluri de păsări,
Noi întrebări, întrebări ne înconjură frunțile.
Deslegări la-ntrebările noastre detună în creier,
Din stol, întrebări desfăcute în pulbere curg ;
Privirea ni-i plină de flama-ndoită-a zorilor
Calme și noi — și al lumii trecute amurg.
În jur un popor de constructori, roiește. Unelte
Să strîngem în pumni cum hangerul strîngea Alimoș
Nutrim nerăbdarea în jur să suim fel de fel de
Clădiri și grădini, între oameni la suflet frumoși.

OMUL COMUN (fragment)

. . . .

Nu pot să uit amiaza cu păsări, stol de stol...
Se ridicau din brazde miresme-nțepătoare
Și eram trei prieteni acolo-n cîmpul gol
Pe cînd nășteau izvoare-n depărtare.

Rotea în preajmă timpul aripile-i semețe.
De-atuncea izvorîră zori noi și nopți de lut.
Cel mai viteaz prieten, mai plin de tinerețe
În lupta cu dușmanul a căzut.

Și celălalt prieten pierdut e pentru mine —
Cînd îi vorbesc de oameni rînjește cu albi dinți.
A obosit în lumea reală. Are-o lume
În cifrele dosarului, cuminți.

O nouă zeitate, Biroul, c-o privire
L-a împietrit pe drumul progresului, stîlp sec.
Iar eu în ceasuri tulburi mă zbucium în neștire
Și-n alte ceasuri simt că mă înec.

Nu se mai poate. Vîntul mi-a scuturat grădina,
S-au destrămat pe straturi petalele de mac.
Să-ncerc a doua oară să distilez lumina ?
Aș încerca... Dar, doamne, cum să fac ?

II. REGENERAREA

3. OMUL COMUN REÎNVAȚĂ SĂ ÎNJURE

Ne umblau pe trup păduchii cînd gemeam în lanțuri grele ;
Azi, cînd slobod ne e brațul ei s-au furișat sub piele.
Noi muncim și strîngem seve — mai bogat e-al nostru sînge,
Însă sîngele și seva nu pentru păduchi le-om strînge.

Pe Irod păduchi sub piele îl uciseră în chinuri.
S-au scornit și-n contra noastră sumedenii de veninuri —
Noi nu vom răbda veninul, nici prostia nici hoția.
La nevoie smulgem pielea să stîrpim păducheria.

★

Iată-l, plămădit din unghiuri nedecise și din țepi.
De-l privești, nu știi de unde să-l sfîrșești ori să-l începi.
Chiar de-i ciolănos ori buget îl înjuri, că-i stîrpitură,
Dar cu toată-njurătura stîrpitura asta fură.

Dacă ți-i mai mic tainul, e c-o parte ți-a luat-o,
Dacă punga ți-i mai goală, el, șiret, ți-a dezumflat-o,
Dacă gîndul pe sub frunte se-nvîrtește încurcat,
El, cu ghiare nevăzute și acolo te-a furat.

Blestemi țara, blestemi pita și el rîde, gîde hîd.
Oameni buni, de i-ați cunoaște, ați vedea că nu mai rîd,
I-ați izbi cu vrăjmășia de la Țepeș ce-i străbună,
N-ați mai înjura atuncea pita bună, țara bună.

★

Pe marea noastră-s valuri și sînt întinderi calme,
Sînt grohotiri de tunet și triluri lungi de nai,
Se-neacă unii-n repezi vîrtejuri de sudalme —
El, gol și sec, plutește ca un pai.

Cîndva, din întîmplare făcuse-o faptă dreaptă,
Unică scăpărare pe-al vieții lui cer șters.
Dar nu te-ndreptățește la rai unica faptă
Precum nici pe poeți un singur vers.

Cu viziera faptei întîmplătoare trasă,
Sub ea figura-i tîmpă ferind-o de priviri,
Spre-o treaptă socială, pe frînghii de mătasă
Se suie făt-frumosul din sictir.

În jur duc zeci de oameni poverile-i prea multe,
El dă porunci gîngave, privește încruntat
Și-i vai de îndrăznețul ce-ncearcă să n-asculte
Principialu-i glas pițigăiat.

. . . .

Stați, oameni buni, ajungă-i savorile dulceții,
Principiile-i stricte, de-l scuturați, se rup.
Imaginară-i forța-i și nici o lege-a vieții
Nu-i sprijină îmbugezitul trup.

Din vina lui voi faceți eforturi inutile
Și visurile voastre le-ntîrziați astfel.
Dacă-l striviți, mai iute cu zeci și zeci de zile
Putem atinge al clasei noastre țel.

Prinți jalnici, cu blazonul prostiei poleite,
Nu mai răbdăm cînd prinții reali i-am izgonit.
Luați-i de pe tronuri și îi puteți trimite
Pe lîngă boi în grajduri, la rînit.

4. ÎNTRE OAMENI

Se sting pe buza zării săruturi reci, livide,
Sfielnic vine seara cu pleoapele închise,
Aleargă-n urmă somnul foșnindu-și largi hlamide, —
Moș nărăvit la jocuri și veșnic beat de vise.

Sub apa fermecată a lunei, înviat
Tălăzuiește cîmpul arat pînă departe
Și din adîncuri suie mereu vibrînd curat,
Necontenitul clocot al sevei fără moarte.

Am înnoptat în miezul acestui vast decor
La focul cu lumina deschisă ca o rană
Cînd tractoriști-n ceată cîntau încetișor
Și cînd păreau tractoarele de stană.

Cîntau ceva nostalgic, ce n-am mai auzit,
Frînturi de dor, de visuri, o lacrimă prelinsă...
Dar în acestea toate, atît de liniștit
Plutea o fericire necuprinsă.

Munciseră, cu mușchii de-odihnă furnicați,
Cîntau pînă la lacrimi, privind în depărtare.
Era pînă și dorul pentru acești bărbați
O băutură tonică și tare.

În noaptea luminoasă au prins să are iar
Sunîndu-și din motoare o muzică mai nouă.
Un iepure în față zvîcni, orbit de far
Ciulind hazliu urechile-amîndouă.

Nu se ferea din rază, săltă, apoi se-opri ;
Urechle-i pe spate căzură, sure glugi.
Zîmbise tractoristul duios și-l sfătui —
— Fugi, prostule, de-acolo. Haide fugi.

Cîmpia nesfîrșită se preschimba la față
Brăzdată de puterea brutală din tractor.
Își înclinase luna un corn, a dimineață ;
Roș iepure pe zare sălta într-un picior.

Pe brazde lunecară săruturi noi, candide
Și dimineața ochii sfielnic și-a deschis
În van umblase somnul foșnindu-și largi hlamide,
Moș nărăvit la jocuri și veșnic beat de vis.

. . . .

Amintiri despre Liviu Rebreanu

Prin 1931, la Cluj, locuiam în strada Marinescu, lîngă Biblioteca Universității. Mă întîlneam aproape zilnic și mă împrietenisem cu fratele său mai mic, Tiberiu Rebreanu, student la drept, și prin el, la cîtva timp, am avut acolo neuitatul prilej să-l cunosc personal, întru-un cadru foarte ospitalier, pe Liviu Rebreanu. Era în incinta Bibliotecii Universitare. Impresia mea, din capul locului, a fost profundă. Mi-a oferit atunci, cu un sobru autograf, romanul **Pădurea spînzuraților.**

Și au trecut anii.

Prin 1943, la redacția cotidianului „Viața" din București, str. Lipscani, colț cu Sf. Gheorghe, unde am lucrat și eu o vreme, l-am reîntîlnit pe Liviu Rebreanu. Anii de trudă literară extraordinară, timpul enorm cheltuit la masa de lucru, lupta cu viața, cu vicisitudinile ei, lăsaseră urme evidente pe fața și în părul lui.

L-am ascultat printre alții și eu, sfios, dintr-un colț, în picioare, ca mai mic ce eram pe acolo, în norii grei ai fumului de țigară, lîngă aburul de cafea tare. Și l-am ascultat de multe ori. Admirația mea a fost întotdeauna netărmurită. Mi-am făurit astfel pentru mine, pentru munca mea literară, din cugetările sale, o religie, un monument trainic în sufletul meu. Adîncimea gîndirii sale, plină de substanță, stilul său lapidar, conciziunea sa deosebită, măsura, cumpătul său în toate, franchețea, sinceritatea, timbrul său, care îmi sună și acum armonios în urechi, venind parcă atît de departe și totuși viguros, mi-au încălzit și mie visurile de-a lungul anilor. Și în clipa aceasta îi simt puternic prezența binefăcătoare.

Et in Arcadia ego.

Am cunoscut ce a însemnat o strîngere de mînă a lui Liviu Rebreanu, caldă, sinceră, încurajatoare, într-o lume plină de amaruri prin care a trecut și el în măreția lui.

Reamintesc — ca un crez — numai cîteva din ideile-cheie ale lui Liviu Rebreanu, intrate definitiv în circulația preocupărilor noastre literare, în patrimoniul național.

Scrisul nu-i o jucărie agreabilă și nici mai cu seamă o jonglerie cu fraze, spune el.

Arta înseamnă creație de oameni și de viață. Creînd oameni vii, cu viață proprie, cu lume proprie, scriitorul se apropie de misterul eternității.

Arta, gîndindu-ne în cazul de față la literatură, trăiește prin ea și pentru ea însăși. Durabilitatea ei atîrnă numai de cantitatea de viață veritabilă pe care o cuprinde. Creația nici în literatură nu face salturi. Ea este o verigă între trecut și viitor. Ea își implîntă adînc rădăcinile în pămînt, ca să se poată urca. Mai sus, spre cer.

Sinceritatea e calitatea de căpetenie a scriitorului adevărat. Sinceritatea față de sine, din care izvorăște, sinceritatea față de artă. Dacă nu te dăruiești întreg artei în clipa creației, nu vei atinge niciodată țelul suprem.

Creația literară nu poate fi decît sinteză. Omul pe care-l zugrăvești tu o fi avînd, și trebuie să aibă, fără doar și poate, asemănări cu alte mii de oameni, dar omul tău trăiește numai prin ceea ce are unic și deosebit de toți oamenii din toate vremurile. Unic însă e numai sufletul. Viața eternizată prin mișcări sufletești înseamnă realism în adevăratul sens al cuvîntului. Temelia creației rămîne negreșit expresia, nu ca scop, ci ca mijloc. Ea, ca să fie exactă, îți cere neapărat multă, foarte multă zbuciumare. Psihologia și obiectivitatea merg alături și presupun aceeași retragere a eului scriitoricesc în colțul cel mai modest al sufletului, spre a lăsa loc desfășurării creației. Fără amestecul direct al autorului, opera poate crește și trăi independent.

Liviu Rebreanu respinge astfel fără nici un fel de ezitare, copierea fotografică a vieții. Artistul, afirmă el, nu copiază niciodată realitatea.

Rebreanu acordă o importanță cardinală cunoașterii temeinice a realităților autohtone, dovedind pasiune și o luciditate critică neîntrecută.

După el, literatura, pămîntul și sîngele constituie trinitatea care reprezintă o națiune în lume.

Închei, cred în mod nimerit, cu sfatul pe care il dă George Coșbuc tînărului — pe atunci — Liviu Rebreanu, la revederea în București, sfat valabil pentru noi toți și astăzi:

Muncă, răbdare, încredere! Fără de-astea nimeni să nu încerce meseria scriitorului. Talentul e un dar fără de preț, neapărat, însă singur, fără multă, foarte multă trudă, rămîne sterp. Să fii onest cu tine însuți, să crezi în ceea ce scrii și să mai vorbim peste vreun an!

George MOROȘAN

TEATRU

Montarea unei piese de Marin Sorescu poate fi o piatră de încercare. A ține dreapta măsură între sclipitoare bufonerii verbale și fundalul tragic al unor nedreptăți istorice cunoscute, între meditația filosofică, istorică, morală în cheie, numai uneori parodică, și gravitatea (înșelătoare) a scenelor domestice, între ieșirile zeflemitoare ale unui mare poet vizavi de instituția criticii literare, transpuse în alt timp istoric și tentația actualizării cu orice preț, este o performanță. Performanța dansului pe sîrmă sau, cu alte cuvinte, posesiunea (aproape fizică) a noțiunii de echilibru.

Este ceea ce reușește, în foarte mare măsură, regia **Nicoletei Toia**, în recenta montare de la Municipalul sucevean. Adică: un decupaj inteligent și funcțional scenic, pornind de la un text comprimat, avizat de autor. Viziunea regizorală a avut, credem, în vedere, între altele, temperarea unei ușoare înclinări spre șarjă, spre actualizare, datorate unei explicabile și lăudabile pofte de joc a interpreților.

Vorbim, așadar, despre o regie generoasă și fermă în același timp, modernă fără ostentație, care luminează sensurile majore ale piesei, consecventă cu propriile sale opțiuni, căreia structura secvențională a spectacolului nu-i știrbește din rotunjime și unitate, deci coerentă și convingătoare spectacular. Scenografia (Rodica Arghir), decorurile, muzica s-au dovedit a nu fi niște simple auxiliare, care pot fi evaluate separat, comparîndu-le mai mult sau mai puțin favorabil cu acțiunea regizorală, ci niște componente integrate armonios unui întreg viabil numit spectacol.

Evoluțiile scenice s-au produs în consonanță cu impresia generală de lucru făcut cu seriozitate și vigoare profesională. Excelentă ca întotdeauna, nuanțată și inteligentă, interpretarea lui **Constantin Florea.** Energică și ambițioasă, consistentă scenic cea a lui **Cristian Rotaru.** Riguros, convingător, temeinic instalat în rol, **Liviu Manoliu** se află la o cotă înaltă a profesionalismului. Jocul **Mioarei Ifrim,** ca și cel al **Adei Gârțoman,** elegant, și sigur, ne convinge încă o dată despre valoroasele disponibilități ale celor două actrițe. Prezențe scenice, inconfundabile, **Radu Duda** și **Adrian Păduraru** suferă, pe alocuri, de o oarecare crispare, ceea ce reduce din tensiunea unor scene, mai ales a celor finale. Prezentă pentru prima dată pe scena suceveană, **Carmen Ciorcilă** îndreptățește speranțele iubitorilor teatrului de calitate. Oarecum neutru față de rol, în sensul unei incomplete fuziuni între participarea emoțională și cea afectivă, **Nicolae Manolache** își poate face simțită mai puternic prezența printr-o nuanțare atentă a mijloacelor de expresie scenică. Impecabile, într-o partitură redusă, **Pușa Darie** și **Marina Ștefanache. Vasile Cojocaru** face o prestație corectă, fără disonanțe față de nivelul general al spectacolului.

Cu anumite rezerve față de unele scene colective, în care relațiile dintre interpreți nu par a fi perfect rodate și față de o anume lipsă de relief a scenei finale, expresie a unei înțelegeri profunde, umane, patriotice a unui anumit topos spiritual, se poate afirma cu certitudine că am asistat la cel mai bun spectacol de pînă acum al Municipalului sucevean. O rațiune în plus de a fi optimiști în continuare.

Viorel DÂRJA

„RĂCEALA"

de MARIN SORESCU

CONSEMNĂRI

■ DECADA CULTURII LA SUCEAVA

Ediția din acest an, moment de referință în viața spirituală a Sucevei, s-a structurat pe cicluri de manifestări specifice : Ziua educației politice și culturii socialiste, Ziua artelor plastice, Ziua educației materialist-științifice, Ziua educației juridice și civice, Ziua literaturii, Ziua creației tehnico-științifice, Ziua cinematografiei, Ziua muzicii, Ziua teatrului. Programul decadei a inclus astfel o bogată paletă de acțiuni și activități în măsură să satisfacă cerințele și afinitățile celor mai diverse categorii de beneficiari și iubitori de cultură, de știință, de frumos.

Au reținut atenția, între altele, expozițiile de artă plastică semnate de Ion Carp Fluerici, Mircea Dăneasa, Virgil Parghel și Mihai Pînzaru-Pim, masa rotundă „Dimensiuni culturale bucovinene", cu participarea lui Traian Cantemir și Ion Popescu-Sireteanu, spectacolul de gală al filmului „Promisiuni", în prezența unui grup de realizatori de la Casa de filme Cinci, simpozionul muzical susținut de conf. univ. Vasile Spătărelu și lector univ. Viorel Munteanu, medalionul muzical dedicat compozitorului Andrei Lipovan, deschiderea Studioului de poezie „Albatros" de la Casa de Cultură a Sindicatelor, premiera piesei „Răceala", de Marin Sorescu, pe scena Teatrului muncipal, expoziția de fotografii „Suceava — realizări și împliniri în Epoca Nicolae Ceaușescu" aparținînd fotoreporterului Dumitru Vințilă (I. B.).

■ SALONUL CĂRȚII

Organizat în incinta Galeriei de Artă, Salonul cărții de la Suceava (ediția a zecea) a oferit și de această dată publicului cititor posibilitatea cunoașterii și informării asupra producției editoriale românești, prin prezentarea celor mai reprezentative titluri reunite în expoziția deschisă cu acest prilej, și a unui util și amplu dialog cu autorii și editorii de carte.

Atît la Suceava, cît și în numeroase localități din județ, în întreprinderi, așezăminte culturale, școli și instituții au avut loc lansări de noi volume și întîlniri cu autorii acestora, colocvii și dezbateri pe teme de largă audiență.

Consemnăm prezența la ediția din acest an a scriitorilor Vasile Andru, Nicolae Turtureanu, Vicențiu Donose, Grigore Ilisei, Augustin V. Pop, Mekola Korsiuc, Felicia Marinca, Monica Zvrijinschi, Areta Șandru, Mihail Iordache, Marcel Mureșeanu, Ion Beldeanu, Constantin Ștefuriuc, George Damian, Ion Filipciuc, Onu Cazan, Gheorghe Lupu, Victor Rusu, Mircea Tinescu, Ioan Negriuc, Dragoș Nisioiu, Constantin Blanaru, George Bodea. De asemenea, în zilele desfășurării Salonului au participat reprezentanți ai Editurilor Junimea, Kriterion, Albatros și Sport-turism (I. B.).

■ PARTICIPARE

La Sebeș, județul Arad, a avut loc „Întîlnirea veteranilor", manifestare comemorativă, amintitoare a eroicelor lupte pentru eliberarea patriei, din toamna anului 1944, de pe Valea Crișului Alb. De la Suceava au participat veteranii Matei Hulubei, Aurel Prudeanu, Mihai Frumosu, Petru Curcă și Silviu Săveanu. Un cald cuvînt evocator al acelor momente de neuitat a rostit, din partea grupului de suceveni, tovarășul Matei Hulubei, în localitățile Prunișor și Gurahonț. (M.M.).

■ LICEUL DE MATEMATICA-FIZICA „ȘTEFAN CEL MARE" DIN SUCEAVA LA 125 DE ANI

Prestigioasa instituție de învățămînt, cu o impresionantă carte de vizită în pregătirea și formarea a numeroase generații, Liceul „Ștefan cel Mare" din Suceava și-a sărbătorit în această toamnă (21—27 octombrie) cea de a 125-a aniversare a existenței sale. La adunarea festivă organizată cu acest prilej au luat parte reprezentanți ai organelor județene și municipale de partid și de stat, ai Comitetului Central al U.T.C., ai Ministerului Educației și Învățămîntului, numeroși invitați din județ și din țară, conducători de întreprinderi și instituții, personalități ale vieții culturale și științifice, foști și actuali elevi și profesori.

La liceul sărbătorit a avut loc o sesiune științifică jubiliară și s-au deschis o expoziție de pictură, o alta de filatelie și numismatică și o expoziție a creației tehnico-științifice (I. B.).

■ EXPOZIȚIE

Ultima expoziție a lui Virgil Parghel deschisă la Galeria de artă din Suceava certifică (și prin numărul mare de lucrări) un artist ce și-a definitivat cu claritate programul. Valorificînd suprematia volumului, dialogînd modulat pe familii cromatice, vibrînd atmosfera, artistul ne introduce pe un teren „propriu" în care, filtrată printr-un diapazon personal, culoarea se așterne pe suprafețe exacte, strălucind fără ostentație. Virgil Parghel pare a se elibera de o energie intrinsecă printr-o știință (dobîndită la momentul oportun) și însușită în mod deliberat, cu măsură : punerea în valoare a sensibilității desenului — în portrete —, „rescrierea" naturii — în peisaje —, degajarea unui lirism reținut — în naturi statice cu flori. (P. D.).

■ JUBILEU 125

Sub acest generic Liceul „Ștefan cel Mare" din Suceava a editat o interesantă și documentată publicație prilejuită de împlinirea a 125 de ani de existență. Din sumar reținem articolul **Omagiu**, semnat de tovarășa Floarea Leustian, secretar al Comitetului Județean Suceava al Partidului Comunist Român, un istoric al școlii alcătuit de prof. dr. Rodica Alexandru, precum și mesajele de salut sosite din partea, acad. Cristofor Simionescu, prof. dr. doc. Dim. Păcurariu, scriitorului Mircea Radu Iacoban, conf. dr Ilie Dan, dr. C. Simionescu, dr. N. Mînecan, precum și cele ale unor profesori de ieri și de azi ai liceului. Semnează, de asemenea, mulți dintre elevii cu care în prezent instituția școlară suceveană se mîndrește. (P. L.).

■ URARE

Mulțumim, pe această cale, tuturor colaboratorilor și cititorilor **Paginilor bucovinene** din anul 1985 și le urăm zile senine în anul care vine, izbînzi adevărate în lupta — niciodată încheiată — cu paginile din fața ochilor lor.

RECENZIE

Tudor Cristian Roșca : Memorii

Cincizeci de pagini în care 30 de poeme, ziceri polizate cu răbdare, „fotografii" ale unei geografii interioare, la o margine de mileniu în care ne „mințim cu boli elegante" (pag. 19), lîngă rugina impasibilelor „mașinării cu care luna / putea fi coborîtă pe pămînt (pag. 46), pînă cînd luminile vor pluti / ca niște eroi ciopîrțiți la decența / persoană a treia / "... Viziunile poetului scot în contur o serie de secrete schimbări dinamice neliniștitoare ; găsind salvare, în poezie, de terorile lăuntrului, lăsînd deschisă o posibilitate, măcar ochiului, de-a percepe dramatismul fericirii, fără a face uz de speculație savantă. T. Cr. Roșca e dintr-acea stirpe de lirici care sparg surîzînd enigmismul eliberînd scurgerea revelațiilor, „teofaniile", îmblînzind setea înțelegerii, fără să desființeze statutul tainei. Sesizăm, de-a lungul volumului, o atitudine, „serioasă" față de limbă și limbaj, autorul știind să evite capcanele mimetismului gol și ale teribilismelor metaforice de care suferă mulți din îndrăzneții cavaleri ai condeiului.

Între ambele cicluri (**Despre condiția poetului și Studiul de bărbat trăgînd o sfoară**) există un suficient echilibru, cel de al doilea, însă, conținînd măsura de greutate în care se cîntărește primul. Heraldicul gest al „Tragerii sforii" (semantic motiv preluat din Nicolae Lancret), iluminează fondul parabolic al acestei jumătăți de carte, poetul reluînd obsesiv, pînă la monotonie, pe alocuri, imagini interioare nutrite de un univers utopic, palpat deocamdată numai cu puterea cuvintelor, anamneze ale unui eros ambiguu ori al unor spații devenite nostalgii; durabile doar cînd sînt înzidite în invincibila urzeală a poeziei.

De sintagme emblematice și poeme integral citabile nu duce lipsă volumul. Iată de pildă: „pas cu pas, strîns în harnașamente. / către cine privește / toate cuvintele aleargă / dezertează în muzică" / (**condiția poetului** III, pag. 21), sau excelentul poem **cinci, asupra sa,** ori tulburătorul **„peisaj", „studiu de bărbat trăgînd o sfoară II"**, sau versurile „să nu deprind niciodată alfabetul blestematul de alfabet / să nu simt niciodată poesia pe-aproape" — o veritabilă ars poetica —, sau antologicul poem **variațiuni pe o temă de Catul.**

Deși evită inteligent formulele notației, autorul — un excelsior între reverii închipuite și neînduratoare luciditate — nu propune dar nici înlătură melancolia, „sfoara" întinsă ca o coardă în octavă, nu ocolește nici zonele aride, neinspirate, ale unor insuficient elaborate construcții, deseori „cu abilitate" salvate de cîte un vers final sau de cîte o sclipire din context. Sînt mici ecouri cu iz balcanizant, și de „condică în versuri" (pag. 37, 43, 27, 17). Inspirat „colindul" din pag. 44 și versurile unui „tîrziu continuu... cînd se aprind luminile și / se aude pe lumea cealaltă marea vuind (pag. 32) și „pleoapele au pe dinlăuntru gustul banilor" (pag. 31)... Peste toate, poetul rămîne „într-o veșnică mirare către filosofie" (pag. 11), tăcerile sale, mai mult decît cuvintele, oferindu-se celor care „au urechi de auzit" (pag. 11)...

T. Cr. Roșca e o voce autentică, care treptat, debarasîndu-se de inventate incertitudini și timorări, își va putea „construi" Poezia, punînd la temelie piatra acestei cărți.

Constantin HREHOR

„Iată de ce am să vin atîta timp cît voi fi chemat la Suceava"...

Interviu cu poetul Nicolae PRELIPCEANU

— Să începem printr-un detaliu de ordin biografic : ce relație există între Nicolae Prelipceanu și Suceava ?

— Întîmplarea sau nu întîmplarea face să fiu născut la Suceava. Am spus întîmplarea, pentru că tot așa de bine puteam să mă nasc în orice alt oraș din România. Am adăugat nu întîmplarea, pentru că tatăl meu era originar din Horodnic — Rădăuți și pentru că începutul vieții lui și școlii lui s-au petrecut pe aici, la Rădăuți.

— De foarte mulți ani ești prezent la Suceava ca membru al juriului Concursului de poezie „Nicolae Labiș", Între atîtea alte concursuri de acest gen, ce loc acorzi celui de la Suceava ?

— Am să repet ceea ce am și afirmat altădată în presă sau, dacă vrei, ceea ce spun cunoscuților și prietenilor mei de cîte ori am prilejul : cred că acest concurs de poezie tînără, care poartă numele lui Labiș, de altfel primul inițiat în țară, și nu trebuie să uităm asta, rămîne în continuare (și sper să nu se desmintă, măcar și pentru motivul că celui care i-a dat numele nu i-a fost dat să atingă vîrsta maturității) singurul ori între puținele care a lansat pînă acum poeți adevărați. Oricum ideea lui trăiește și în celelalte competiții pentru tineri, și mai puțini tineri, care, între timp au proliferat în județele țării. Iată de ce am să vin atîta timp cît voi mai fi chemat la Suceava, iată de ce am să rămîn credincios concursului „Labiș".

— Pentru că veni vorba despre poezia tînără : ce ne poți spune despre acest nou val de poeți ?

— Am să spun că în parte admir acest nou val și în parte nu sînt de acord cu el. Admir talentul noilor și încă tinerilor autori, admir energia cu care ei se afirmă, imaginația și frenezia poeziei lor, și nu sînt de acord cu momentele în care aceștia, sau unii dintre ei, încearcă să nege mult din ceea ce s-a făcut în poezia românească de pînă la dînșii.

— Ești autorul unui considerabil număr de cărți de poezie și a cîtorva volume de proză. Nu se poate zice că ai fost neglijat de critică. Totuși, cum apreciezi considerațiile critice, diagnosticul dat de critică lucrărilor tale de pînă acum ?

— Vreau să spun cu maximă sinceritate că am adesea remușcări cînd mă gîndesc la numărul, totuși cam mare, de cărți pe care mi-am permis să le încredințez editurilor. În al doilea rînd, îmi dau seama că cititorii nu așteaptă întotdeauna de la poezie ceea ce le-am putut eu oferi. Cît despre critică, ce să zic ? Ca orice scriitor îmi place să cred că aș fi meritat o mai mare atenție. Și ca să-l citez pe Nichita Stănescu, poate că și-așa e prea mult „ceea ce mi s-a dat".

— Mai scrii proză ?

— Da, mai scriu, e drept mai greu decît o fac prozatorii, deci nu zilnic, iar la anul ar trebui să-mi apară o carte, un roman intitulat „Scara interioară". Dar nu sînt sigur că am să reușesc să fiu de acord cu ceea ce am scris.

— Lucrezi într-o redacție a unei prestigioase reviste de cultură : „Tribuna", din Cluj-Napoca. Cum se vede de acolo mica publicație de la Suceava, Pagini bucovinene ?

— De la Cluj sau de la București sau din altă parte revista suceveană se vede exact atît cît e, adică drept o expresie a unei mișcări literare pe care o cunosc de atîta vreme și pe care o prețuiesc, și nu numai eu, adică o formă de manifestare a poeților, prozatorilor și criticilor care trăiesc în Suceava și care se exprimă pe ei spre creșterea și gloria limbii române.

—Cineva reproșa cîndva că revistele literare publică prea puțină creație originală. Crezi că e un exces de critică, de publicistică în aceste periodice ?

— Eu însumi aș fi putut formula un asemenea reproș. Într-adevăr reproșul se justifică. Nu consider că e un exces de critică și publicistică, ci cred doar că e un exces de critică și publicistică improvizate. Regretabil este faptul că și atunci cînd e vorba de creație originală sînt deseori preferate producții mediocre, chipurile, pentru că ele oricum nu supără pe nimeni. Din păcate, acestea nu au nici darul să bucure pe cineva.

— Să revenim la Suceava. Cunoști, și destul de bine, că aici s-a conturat și există o grupare de scriitori notabili care, între altele, editează și acele pagini de care aminteam. Te-aș ruga să emiți o apreciere asupra acesteia sau chiar o recomandare.

— Aș putea să emit desigur o părere și nu mi-aș permite să fac recomandări. Repet, aici trăiesc scriitori autentici, ca și la București, Iași ori Cluj, ale căror cărți le citim uneori cu același interes, alteori cu același desinterez ca și pe cele ale colegilor noștri din orice altă zonă. Este bine că acești oameni ai scrisului, prețuiți de mine, personal și în grup, au o tribună prin care să se adreseze cititorilor, iubitorilor de literatură (**Pagini bucovinene**). Nu le doresc altceva, fiecăruia și tuturor decît să-și păstreze pe mai departe entuziasmul și candoarea atît de necesare realizării unor opere de valoare.

Discuție consemnată de Ion BELDEANU

REALIZATORI : Ion BELDEANU, George DAMIAN, Viorel DÂRJA, Ion CARP FLUERICI, Mihail IORDACHE, Gh. LUPU, Marcel MUREȘEANU, Ion PARANICI, Mircea TINESCU, Alexandru TOMA

Tehnoredactare : Valentin MILICI

COMITETUL JUDEȚEAN DE CULTURĂ ȘI EDUCAȚIE SOCIALISTĂ SUCEAVA
Str. Mihai Viteazul nr. 48